

Per poc tardana que fos la incorporació d'aquest germanisme al romànic, havia de donar una forma amb la *l* conservada i amb *-ll-* o *-l-* en català, llengua d'oc, etc. (mentre que en alguns parlars castellans i occitans podia restar simplement com a *l*). És cert que aquesta arrel no té una gran extensió entre les llengües germàniques, però la conjugació de tipus fort que presenta en alemany (*quillt, quoll, gequollen*) és ja prova terminant d'antiguitat i d'un caràcter proto-germànic; sense comptar que el substantiu està també documentat en anglo-saxó, i que en aquest i altres llengües indoeuropees hi ha d'altres formes de la mateixa arrel, per més que siguin ja més allunyades: ags. *collen* 'inflat', scr. *galati* 'degota', gr. *βλω* 'jo rajo'. Cf. DCEC (ESCULLIR), on ja vaig estudiar aquesta qüestió.

Esquitllar-se, que *AlcM* diu usat a Urg. i CpTarr. per a 'badar-se les ametlles', no crec que sigui un mot diferent del nostre, perquè això consisteix simplement a desadherir-se de l'altra una part de la closca (al capdavall esquitllar-se): no se n'havia, doncs, de fer un article a part, si no hagués estat per una noció pseudo-etimològica que hi introdueix el publicador, en voler-lo derivar d'un *esquitlla* 'estrella' (no comprovat sinó amb l'afirmació indocumentada que s'usa en el Penedès) i inspirat visiblement en el cast. *esquirla* i altres parònims, i en la suposició que vingui d'un ètmon *schidia*, idea impossible fonèticament: si aquesta *esquitlla* és real, deu ser ella un derivat d'*esquitllar*.

DERIV.: *Esquitllada* [1803, Belv.; *DAG.*], oït *esquitllada* a les Garrigues (Bovera) amb el sentit de 'relliscada' (Bovera, 1935); *esquitllotada* a Cardona (*AlcM*). *Esquitlladís* «resbaladizo» (Vic: *DAG.*). *D'esquitll* 'obliquament', PnaCast. (Borràs Jarque, *BSCC* XIV, 281), a *l'esquitll* 'de biaix' (*AlcM*).

D'esquitllentes ['de través, diagonalment', *DAG.*; JRuyra: 'esquitllant-se, escapolint-se'; amb tots dos valors molt general en cat. central parlat]; menys usuals *d'esquitllantes* (Pineda, *AlcM*) i *d'esquitllent* que he vist en un parell d'escrits del meu pare de c. 1905, i el 1913 escrivia ell als correigionaris d'U. F. N. R.: «ha de justificar-se que Catalunya s'hagi cansat d'esperar, perquè de més a més la demora en la resolució (de la Mancomunitat) sempre ha vingut *d'esquitllent* i per causes fútils o del tot estranyes a la qüestió catalana».

Esquitllèbit, formació singular, no recollida fins al *DAG.* i *AlcM* (aquest com a localitzada en el Pla Urg., i cosa certa, en el CpTarr., afegint-hi *d'ezgillèbit* a Masalcoreig), com a loc. adverbial *d'esquitllèbit* «de soslayo, d'esquitllentes»: la usà primer NOLLER, *l'Escanyapobres* (1894): «ab quin desdeny partia tot joyós sens veure Prathell sinó *d'esquitllèbit*» — que en l'ed. de les O. C. de NOLLER (I, 217) ha estat accentuat *d'esquitllèbit*—; quatre anys més tard sortia *Jaume* del també tarragonès Pin i Soler, que ho grafia amb *-v-*: «atravesà *d'esquitllèvit* una rengla de llunetes y's presentà davant lo palcos»; en efecte així ho he oït a gent d'aquella comarca: «la partió del terme *s'esquitlla* en aquesta banda» (perquè hi fa un entrant. s'allunya

tangencialment del camí) i com a substantiu (crec que amb el mateix sentit) havia dit «fa un *askillèbit*»; en tot cas es tractava d'entrants i sortints de la partió: informant de la Torre d'En Barra, que hi habitava (1955) si bé nat a la ciutat de Tarragona; «a *l'askillèbit*» 'de biaix'.

Formació singularíssima, sobre la qual ens ilustra un mot mallorquí només recollit per *AlcM*: *escallèbit* «obertura o ferida a la cara, *rasguño*: *he caigut i m'he fet un escallèbit*», que en canvi a Santanyí significa «persona insignificant, *mequetrefe*: *ets com un escallèbit*!».

Aqueixa variant mallorquina amb *a*, tant com l'estrany «sufix», indiquen que si bé és veritat que això ha estat unit per la llengua als derivats *d'esquitllar*, potser això no és tot. I en efecte no veig manera d'explicar una formació tan estranya sinó admetent que ací tenim una absorció popular, amb metamòrfosi, d'alguna frase llatina que contingué un verb, probablement en llatí eclesiàstic, mal entès per la gent ignorant i assimilat progressivament a *esquitllar*; podria ser *squalebit* entès com 'serà irregular, aspre, grofol·lut', potser copsat pel poble en prediccions apocalíptiques de predicadors, nuncis del Judici Final i pronosticadors de catàstrofes: *squalebit terra*:⁸ 'la terra quedarà erma, deserta, en ruïnes', «inculte, en friche».

Des d'aquesta noció es passava per una part a una línia o superfície irregular, esbiaixada (sota la pressió del verb *esquitllar*), i d'altra banda amb valor substantiu des de la superfície rugosa a la crosta, o ferida, de la cara (Mall.), i a l'objecte fet malbé, persona sense valor (Santanyí).

Resquitllar: «en un racó de la ribera / tot sol me'n vinc a gità l'ham / --- veig un home que passa / amb un fusill, un gos: / se'n torna de la caça --- / lo gos --- d'un salt, din de l'aiga capbussa! / Lo fang *resquitlla* de pertot! / canya, tap, sabaters, tothom és en derrota, / pendent que'l maleit caçaire per la ruta / se la campa i me deixa apurat i tot brut», Saisset (*Perpiny.*, 25); a Menorca *resquitllar* i *esquitllar* (*AlcM*); *də řaskiláda* 'escallimpant', vaig sentir als menorquins de Ferreries que «un llamp *de resquitllada* va ferir en es penell» (1964). *Esquitllera* forma incorrecta usada per VCatalà, que barreja amb *esqueiera* (veg. *esquei* en *ESQUEIXAR*) el verb *esquitllar*, que no crec que hi confongui ningú.

¹ *Esquitllèbit* amb dos rims en *-llbe*, també d'aspecte verbal (*titlbe* i *distílbe*). També hi ha *esquitllbi* i *esquitllbe* (*afilbe*, *aguilbe*), §§ 1080.2, 738.1.—² Tals casos de parells sinonímics solen ser en aquest dicc. d'apariament del mot usat a Girona o Principat, amb el preferit a València, i com que *esvarar* és valencià, l'altre ha de ser l'equivalent en el Principat; no es pot assegurar del tot si amb això entén *esquitllar* o *askilá* o àdhuc *-illá*.—³ Per això creu ell que els cast. i cat. jargonescs *guillar-se*, *estar guillat*, 'tornar-se o estar desassenyat' siguin un ús figurat del nostre mot (segons ell manllevat de València), suggeriment que necessita examen més crític si bé pot no estar desencaminat.—⁴ Wartburg